

LEHMO 1918

Ristisaaren erottelutyömaa on merkittävä työllistäjä, ja se vaikuttaa koko Lehmon seudun tulevaan kehitykseen. Rautatie mullistaa liikenneyhteydet. Maailmansodan merkinä peltoaukean reunaan kaivetaan laajat linnoitteet.

1 Pielisjoen Ristisaaren on perustettu uiton lajittelulaitos, joka on mahtava yhdyskunta: jo 1910-luvulla työntekijöitä oli yli 300. Jokeen rakennettiin mm. leveitä uittopuomeja yli 30 km. Kylmäojan kylä on alunperin syntynyt Ristisaaren työmaan vaikutuksesta. Koska joki on kanavoitu, on laivaliikenne vilkasta.

2 Asutus on edelleen keskittynyt Lehmon peltoaukeamalle. Rakennuskanta uusiutuu, muun muassa Kaisalan (Suutelan) talouskeskus on siirretty pellon eteläreunaan (2a). Vanhin alkuperäisenä säilynyt rakennus lienee Kerolan talo 1800-luvulta (2b).

3 Kaskiviljely on päättynyt ja peltokuviot vakiintuvat. Hietasavi on hyvä maalaji viljelyyn, mutta Kyyrönsuolta nouseva halla vierailee usein. Suolta haetaan kuitenkin turvetta maanparannus-aineeksi (3a). Uusi rautatie särkee pahasti parhaita peltoja (3b). Karjaa kuljetetaan laitumelle Hirvirannalle saakka Väli-lammen sivuitse (3c). Junkkalan tilalle rakennetaan 1914 komea navetta (3d).

4 Metsät ovat pääosin nuorehkoa mäntymetsää (4a). Parhaat tukkipuut on korjattu tarkkaan pois, vaikka Utran ja Kuurnan sahat onkin lakkautettu. Kontiolahden metsissä on esim. vuonna 1920 keskimäärin vain 60 m³ puuta, mikä on kovin vähän nyky-metsiin verrattuna. Utranharjun tämän ison supan pohjalla alkaa näinä aikoina kasvaa pieni männyn taimi (4b). Kasvupaikka onkin niin suotuisa, että noin sata vuotta myöhemmin sen todetaan olevan Suomen pisin mitattu mänty, "Lehmon jätti".

5 Kauan mietittiin, tehdäänkö rautatie Joensuusta Lieksaan Pielisjoen länsi- vai itäpuolelta. Länsi voitti, ja rata valmistui 1911. Lehmassa on pysäkki (5a), Kylmäojalla ja Ristisaarissa seisake (5b ja 5c). Teyhteys Joensuuhun on tullut Kruununtietä merkittävämmäksi väyläksi. Nähdäänpä siellä ensimmäiset autotkin noin vuonna 1915. Kievarilaitos kuihtuu pikku hiljaa pois.

6 Eletään itsenäisessä Kontiolahden pitäjässä Liperin sijasta, ja palvelut paranevat. Alakoulu (nykyinen Lehmon puukoulu) on rakennettu vuonna 1902, ja sen yhteydessä on jopa kirjasto. Muut palvelut löytyvät kirkonkylästä.

7 Lehmassa on yksi kauppa: Pekka Nevalaisen sekatavarakauppa.

8 Elinkeinopohja laajentuu. Kylällä on seppä lisäksi Sorsa, mylläri J. Kostilainen, suutari ja räätäli. Uittoyhdistys voidaan laskea jo suuryritysten joukkoon.

9 Rautatien rakentaminen aiheuttaa ensimmäisen loven harjuihin, kun Lehmonsärkkä leikataan kahtia.

10 Ensimmäisen maailmansodan muistona on Lehmon peltoaukean eteläreunassa hyvin säilynyt linnoiteketju. Venäläiset rakennuttivat sen suojatakseen Pietaria saksalaisilta. Kaksi tällaista ketjua kulkee hajanaisina poikki koko Suomen.

11 Elintason kohotessa alkaa olla vapaa-aikaakin. Vuosisadan alku on yhdistysten kulta-aikaa. Lehmassa toimii ainakin työväenyhdistys ja nuorisoseura, jonka talo on rakennettu noin 1916. Urheilun puolella on myös vilkasta. Kontiolahdella toimii lukuisia kyläseuroja, kuten Lehmon Kaiku, Lehmon Isku, Lehmon Liekki sekä kauempana Utran Oksa, Romon Warma, Jakokosken Vesa, Katajavaaran Pamaus, Romppalan Köntys, Kunnasniemen Terä sekä Teerisaaren Pärske.

